

פינת הלשון

צורה לנו... או שאנו בפורמה?!

בימי הביניים, כאשר אמרו textus הכוונה היתה לדברי השליחים בברית החדשה. היום בעת החדשה אוספים את עיקרי המדע לענפיו בספרים הקרויים textbook, שכל סטודנט חייב ללמוד ולשון.

תעשיית הטקסטיל (textile) עוסקת באריגים ובעצם גם המונח tissue אינו אלא השלכת המילה הרומית לצרפתית, הרוצה לומר אריג עשיר ויקר. היום משתמשים בטישו (tissue) כדי לקנח את האף ולנגב פצעים, ודמעות למראה הלא-אריג העממי הנפוץ.

לא אוכל שלא להתיחס לטקסטורה, (texture), גם היא גזרה מן האריגה, תרתי משמע. הטקסטורה של בד מאופיינת בסידור המיוחד של החוטים, אותו סידור הנותן לאריג את המיוחד שבו. לכן, כאשר מדובר על שילוב של חוטים שונים בבד מסויים משתמשים במונח מארג (= טקסטורה). יש ומשתמשים במונח מארג במדעי המדינה, כגון מארג חברתי, כדי לציין את הרב-גווניות ואת יחסי הגומלין הסבוכים של האוכלוסיה לרבדיה. בעבר נהגו לומר במקום זה מרקם חברתי; דוקא מצלצל לא רע וגם נשמע יותר עשיר: מרקם, רקמה חברתית. אגב, השורש העברי רקמ דוקא התקבל בשפות יס-תיכוניות אחרות, כמו איטלקית וספרדית (recamar, ricamare), באותו מובן ממש.

אכן, הקשרים מעניינים ואין-סופיים: אורגים בד, רוקמים דוגמאות (או מזימות), קושרים קשר בתעשיית שטיחים פרסיים (או במחתרת). אריגים גזורים, רקמה מתירים, קשר (גוףדי) חותכים – רק עם הפלונטר ממשיכים להיאבק ולחיות.

מרדכי מלען

הנה אותה מילה ותירגומה הלועזי המדויק מתכוונים לשני דברים מנוגדים זה לזה. מקור המילה בשפה הרומית (formare = לצור, לתת צורה), כאשר שם העצם הנובע מהטיית הפעל נהיה forma=צורה, אך גם תבנית ואפילו תדמית; (המילים הנרדפות באנגלית הן, image, figure, mould, shape – למי שמעוניין לדעת). אנו מתלבשים באופן פורמלי באירועים הדורשים ונקבעה להם צורת התנהגות מסוימת, כך שהמושג פורמלי גם התקבל כמצוין "רשמי".

כאשר אתה מרגיש טוב ורענן ומוכן לפגוש אתגרי, נאמר עליך שאתה "בפורמה" – תירגום מקוטע מן האנגלית in great shape, כלומר במיטבך. גם הפורמט (format) נגזר מן השורש דלעיל וכוונתו לצורה וגודל של ספר, עריכתו וכדומה. בעידן המחשבים התקבל המונח פורמט גם כמצוין אופן עריכת הנתונים לצורך שמירתם בזכרון או לצורך הדפסתם.

הקשרים

הולך ורב הציבור המשתמש במונחים עבריים במקום הלועזיים, ככל שהזמן חולף וצורות דקדוק והגייה נוספות נקלטות בשפה היומיומית. אז אין כל סיבה להמשיך ולומר קונטקסט (context) במקום הקשר, זה בדיוק אותו הדבר. מצד שני, דוקא מעניין להתחקות אחר המקור של הקונטקסט והסתעפותו למונחים נוספים השגורים בפינו, עדיין.

הכל מתחיל בטקסט (text), מילה רומית שמקורה בפעל texere=לארוג. לפי כך, הטקסט הוא מארג של מילים ומשפטים היוצרים מכלול ענייני של רעיונות כתובים, אותם מכבדים ומצטטים כמעין אסמכתא, כאשר הדבר נח.